

Školské testy z biológie v základnej škole

PaedDr. Mária Uhereková, PhD.
september 2018

- Testovanie žiakov**
- objektívne meranie úrovne vzdelávacích výsledkov
  - overenie splnenia stanovených cieľov – spätná väzba
  - kontrola vedomostí - miery osvojenia základného učiva
  - forma písomného skúšania

Školský (didaktický) test:

- premyslený, cieľavedomý produkt
- nástroj na diagnostikovanie úrovne vedomostí vo vymedzenej oblasti
- spoľahlivý nástroj – rešpektované základné postupy pri tvorbe, realizácii, hodnotení.

Prednosti, klady:

- zistenie úrovne vedomostí v krátkom čase u všetkých žiakov
- podnet na jasné stanovovanie kognitívnych cieľov
- rovnaké podmienky pre všetkých žiakov
- objektívne meranie úrovne vedomostí žiakov, tried
- efektívne hodnotenie žiakov v krátkom čase
- spoľahlivosť (reliabilita) a validita (platnosť) testových úloh

Nevýhody:

dosiahnutie afektívnych a psychomotorických cieľov sa nedá testovať

časové obmedzenie - **stres** u žiakov

nemožno reagovať na **individuálny** prejav žiaka

nekvalitné testy - negatívny vplyv na vyučovanie

zatvorené úlohy neumožňujú testovať niektoré časti učiva, hádanie odpovede, **otvorené** úlohy – subjektívnosť hodnotenia

Niektoré nedostatky:

nezostavenie úloh na základe konkrétnych cieľov – **výkonov** žiaka k učebným témam

neprimeraný **obsah** - pri nejasnom vymedzení základného a rozširujúceho učiva

nejasný **účel** – diagnostická, kontrolná funkcia – vyplývajúci spôsob hodnotenia

nejasný **system** testovania - počet testov, rámcové termíny, obsah, rozsah, informovanosť žiakov

nedostatočne uvážení počet, typ úloh, čas a dĺžka riešenia,

nevhodný spôsob **hodnotenia**, nesprávne hodnotenie riešenia úloh

tvorba testových úloh **náhodne z učebnice**

nesprávna **formulácia** úloh (dopĺňanie viacerých slov vo vete, 2 - 3 výberové odpovede)

prevaha **otvorených** úloh s voľnými odpoveďami

test len s úlohami na úrovni **zapamätania**.

Predpoklady úspešného riešenia testov žiakmi

- Dôraz na **čítanie s porozumením** na vyučovacej hodine (v expozičnej, fixačnej fáze).
- Spätná väzba v diagnostickej fáze vyuč. hod. na **úlohách** s výberovými odpoveďami (4 – 5 úloh).
- **Práca s informáciami** – vyhľadávanie, spracovávanie informácií v rôznych fázach vyučovacej hodiny z rôznych zdrojov.
- **Riešenie úloh** z učebnice (iného zdroja) na vyučovaní, pri domácej príprave, praktických aktivitách.
- **Dôsledné čítanie** zadania úloh a všetkých odpovedí v teste.
- **Dostatok času** pri riešení testu – neponáhľať sa – skontrolovať riešenia úloh.

Najčastejšia príčina málo úspešného riešenia testov - nedostatočné vedenie žiakov k práci s textom na vyučovaní

Uplatňovanie vyučovacích cieľov v testoch

- **Kognitívne ciele** - rozvoj rozumovej stránky, na úrovni myslenia chápania, pamäte , tvorivosti - nižšie a vyššie myšlienkové operácie. **Vzdelávacie ciele.**

Základné poznatky, ktoré má žiak trvalo vedieť.

Testovaním možno zistiť, overiť dosiahnutie ich úrovne žiakmi.

-
- **Afektívne ciele** - rozvoj emocionálnej stránky, vôľových vlastností, osobných názorov, postojov, citové prežívanie, formovanie hodnotového rebríčka. **Výchovné ciele.**

Hodnoty, ktoré má dosiahnuť žiak v emocionálnej oblasti.

- **Psychomotorické ciele** - psychické, pohybové, motorické zručnosti (praktické aktivity a činnosti, písanie, kreslenie, manipulácia s prírodninami, materiálmi, pomôckami, laboratórnymi potrebami)

Zručnosti, ktoré má žiak dosiahnuť.

Testovaním sa nedá zistiť úroveň ich dosiahnutia žiakmi.

Kognitívne myšlienkové procesy – významné pri tvorbe testov

1. Zapamätanie (reprodukovať poznatky)
2. Porozumenie (rozumieť pojmu, procesu, postupu)
3. Aplikovanie (použiť poznatkov v novej situácii)

Nižšie myšlienkové procesy

-
4. Analýza a syntéza (usporiadať, porovnať, spojiť)
  5. Hodnotenie (vyjadriť hodnotiace stanovisko)
  6. Tvorivosť (tvoriť, vytvoriť)

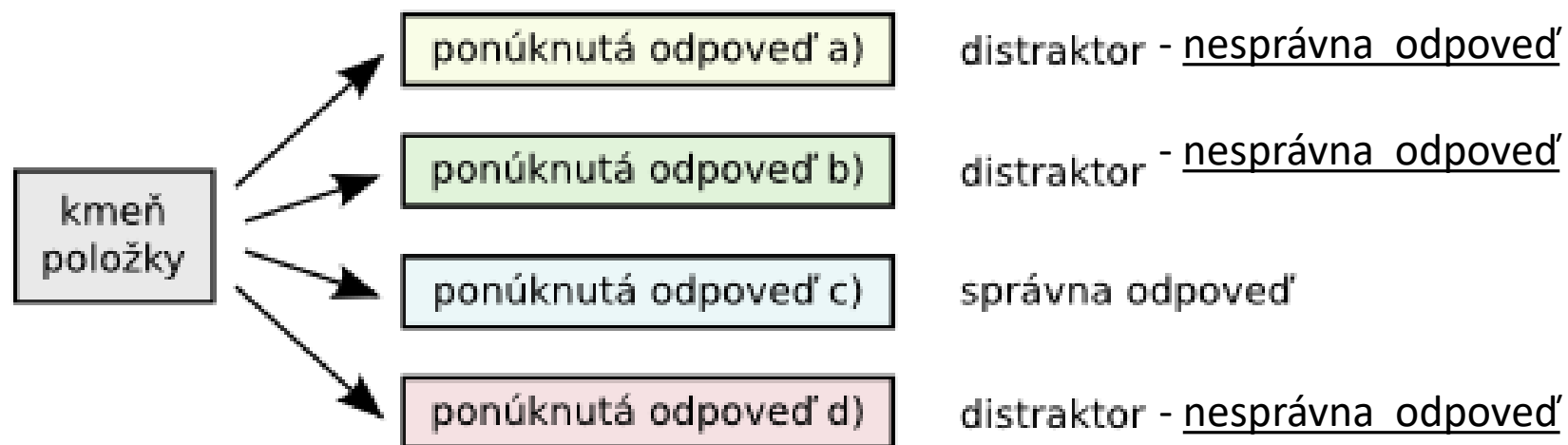
Vyššie myšlienkové procesy

Kognitívne procesy - významné pri tvorbe testových úloh - vyjadrujú sa **výkonovými** – činnosťnými **slovesami**.

1. **Zapamätanie**: pojmov, faktov, postupov, zásad, pravidiel, kategórií, zákonov, teórií...
vymenuj, pomenuj, opíš, dopíš, rozoznaj, doplň, pridaj, označ...
2. **Porozumenie**: obsahu v slovnej, obrazovej forme, odlíšenie podstatného od nepodstatného.
dokáž, preukáž, uveď príklad, porovnaj, oprav, nakresli ...
3. **Aplikácia**: použitie poznatkov - v konkrétnej situácii.
použi, usporiadaj, navrhni, zostav, vyber, vyhľadaj, preukáž, vyrieš...
4. **Analýza**: rozloženie celku, na časti, hierarchia prvkov, význam prvkov voči celku.
rozlož, rozdeľ, rozlíš, rozlož, roztried', rozčleň, rozober...
5. **Syntéza**: spojenie, zlúčenie častí, prvkov do celku, spájanie informácií, poznatkov, celku.
zlož, zarad', začleň, zostav, spoj, zoskup, zlúč, sústred', poskladaj...
6. **Hodnotenie**: kritické posúdenie vecí, situácií, vzťahov, postupu, správnosti riešenia a pod.
posúď, zhodnoť, zdôvodni, obháj, prever, odhadni, predpokladaj...
7. **Tvorivosť**: vytvoriť niečo nové, navrhnuť riešenia, preorganizovať prvky do novej štruktúry, naplánovať, navrhnuť
vymysli, navrhni, zhrň, dokáž, objav, naplánuj...

Základná terminológia

Test tvoria položky = **kmeň** - úloha formou otázky, výroku + **odpoveď**.

Administrácia - riadenie riešenia testu – vysvetlenie postupu riešenia, spôsobu rozdania a odovzdania vyriešeného testu, správania žiakov.

Vyhodnocovanie testu pomocou bodov - **skóre** (skórovanie).

1. Polytomické testové položky - úlohy s výberom odpovedí

Úloha - otázka, výrok, neúplná veta + **Výberové odpovede** - optimálne 4

(1 správna, 3 nesprávne; 2 správne, 2 nesprávne; 3 správne, 1 nesprávna; všetky správne/nesprávne)

Vplyv počtu výberových odpovedí (3) – väčšia možnosť hádať odpoveď, (4) - menšia možnosť, (5 a viac) – zvyšuje sa testovací čas.

Písmeno odpovede sa **zakrúžkuje, označí krížikom (x), podčiarkne a pod.** podľa pokynov k úlohe.

Príklady:

Urči a zakrúžkuj kosti, ktoré sú súčasťou chrbtice človeka. (jedna správna odpoveď)

- a) kľúčna kosť   b) lopatka   c) krížová kosť   d) hrudná kosť

Rozlíš a podčiarkni bylinožravé lesné cicavce. (dve správne odpovede)

- a) kuna   b) vlk   c) jeleň   d) sviňa divá   e) veverica

Zhodnot pravdivosť tvrdení o muchotrávke zelenej. Podčiarkni pravdivé tvrdenie. (ani jedna správna odpoveď)

- a) má vláknité pakorienky   b) farba klobúka je červená
c) na hlúbiku nemá prsteň   d) na spodku klobúka má rúrky

Testové úlohy so záporom - málo vhodné - ťažšie, častejšia nesprávna odpoveď.

Zápor zvýrazniť podčiarknutím, tučným písmom.

V teste minimalizovať (1 úloha).

Príklady:

Ostružina je ker, pretože nemá:

a) konáre

c) korene

d) kvety

b) kmeň

Podčiarkni časti, ktoré nemá mikroskop:

okulár,

monitor,

objektív,

ovládač,

stolček so svorkami,

skrutkovač,

zrkadlo,

zaostrovacia skrutka

2. Dichotomické testové položky - dve výberové odpovede

Úloha - **výrok, tvrdenie,**

výberová odpoveď **áno – nie, správne – nesprávne, pravda – nepravda, súhlasím - nesúhlasím.**

Testujú sa len **jednoduché myšlienkové procesy**, nie vyššie myšlienkové operácie, možnosť hľadania odpovede.

Zadanie musí mať **jednoznačnú odpoveď**.

V teste minimalizovať (1 úloha).

Príklad:

Rozlíš správne a nesprávne znaky živočíchov. Podčiarkni správnu časť tvrdenia.

- a) Užovka *má - nemá* na povrchu tela kožu pokrytú hlienom.
- b) Skokan pri plávaní *používa - nepoužíva* prsty spojené plávacou blanou.
- c) Skokan *má – nemá* na prstoch prísavné vankúšiky, pomocou ktorých šplhá na rastliny.

3. Dopĺňovacie testové položky

Dopĺňa sa **jedno slovo, číslo** a pod.

Úloha má mať **jedinú možnú správnu odpoveď**.

Správny príklad:

Proces premeny anorganických látok na organické látky v liste sa nazýva _____.
(fotosyntéza)

Úloha s voľnou odpoveďou nezaručuje objektivnosť.

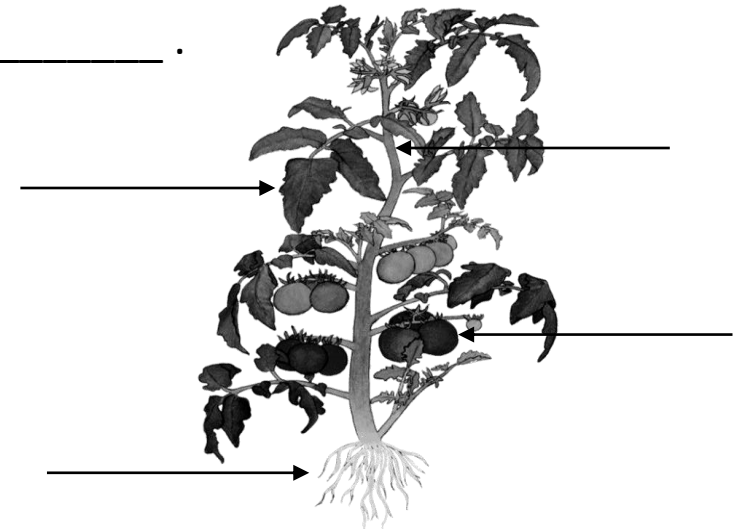
Nesprávny príklad:

Potravinový reťazec je: _____.

Testové úlohy s grafickými prvkami (schéma, náčrt, obrázok, mapa).

Príklad:

Urči označené orgány na obrázku rajčiaka. Napíš ich názvy nad šípky.

Didakticky veľmi nesprávne - úlohy na dopĺňanie viacerých slov v texte, vo vete

Nesprávne formulované úlohy:

1.

Patrí medzi ..... cicavce. Cez deň odpočíva, v noci .....

Živí sa ..... Žije ....., na opustených miestach, vo vežiach .....

2.

Doplň:

Cicavce sa rozmnožujú tak, že ....., ktoré sa živia materským mliekom.

Telo majú pokryté ....., ktorá im pomáha udržiavať .....

Dýchajú .....

4) Zorad'ovacie testové položky

Usporiadanie pojmov, výrazov, názvov **do určitého poradia** (príslušnosť k určitej skupine, spôsob výživy a pod.).

Príklady:

Zostav potravný reťazec z organizmov poľného spoločenstva. Začni producentom.

smrek - d'ateľ - pšenica - lykožrút - ľuľok zemiakový - skokan - bažant - bocian - pásavka zemiaková

.....

Usporiadaj postup mikroskopovania. Napíš správne poradie číslíc. ....

1. Nastav objektív na najmenšie zväčšenie.
2. Pozeraj jedným okom do okulára a pomaly otáčaj zrkadlom až sa rozjasní kruhové pole
3. Upevni mikroskopický preparát k stolčeku.
4. Otáčaj opatrne zaostrovacou skrutkou až sa ostro ohraničia obrysy preparátu
5. Nakresli pozorovaný predmet, vypočítaj hodnotu zväčšenia.

5) Prirad'ovacie testové položky

Vzájomné priradenie **dvojíc** pojmov, názvov, procesov, vlastností a pod. **do dvoch stĺpcoch**.

Možnosti - priradenie číslíc k písmenám, malých písmen k veľkým písmenám, spojenie čiarou a pod.
Jeden stĺpec má mať o jeden výraz viac (zamedzenie hádania).

Počet dvojíc - max. 5 - 6 dvojíc.

Príklad:

1) cytoplazmatická blana	a) chráni vnútro bunky
2) vakuola	b) riadi životné procesy
3) mitochondrie	c) pokrýva bunku
4) jadro	d) zabezpečujú dýchanie
5) cytoplazma	e) obsahujú zelené farbivo
6) chloroplasty	f) vyplňa vnútro bunky
	g) vyplnená bunkovou šťavou

Postup tvorby testu

Príprava testovania a testu – najnáročnejšia

- **Ujasniť** si zámer, účel - **priebežná - záverečná** kontrola miery osvojenia základného učiva z vybraných učebných tém/tematického celku.
- **Stanoviť na začiatku šk. roku** - počet testov v šk. r., tematický obsah, rámcové termíny - informovať žiakov (rodičov).
- **Vymedziť obsahový rámec** - koniec tematického celku, skupiny učebných tém.
- **Určiť rozsah a časový limit** na vyučovacej hodine, napr. úloh **10 – 15 úloh** (položiek) v trvaní **20 - 25 min.**
- **Ujasniť si ciele** priebežného očakávaného výkonu zo **základného učiva.**
- Určiť **spôsob testovania** (písomne, elektronicky), grafickú **formu** testu.
- Zvážiť **spôsob hodnotenia** (body, %, prevod percentuálnej úspešnosti na klasifikačné stupne, slovné vyjadrenie)
- Rozhodnúť o zaradení úloh z **rozširujúceho učiva** pre žiakov so zvýšeným záujmom - „bonusové“ **2 – 3 úlohy** na konci testu s osobitným hodnotením.
- Spracovať **špecifikačnú tabuľku**

Špecifikačná tabuľka testu – základ tvorby testu

Obsahuje:

- proporciálne zastúpenie zložiek učiva - učebných tém,
- zodpovedajúci počet úloh,
- proporcionálne zastúpenie vyšších a vyšších myšlienkových procesov.

Učebná téma	Počet úloh	Zapamätanie	Porozumenie	Aplikácia	Analýza	Syntéza	Hodnotenie
Spolu:	15	2	3	2	3	3	2

Tvorba testu

- Zostaviť úlohy podľa stanoveného **priebežného výkonu** – kognitívnymi cieľmi k učebným témam.
- Štylizáciu úloh podriadiť **kognitívnym myšlienkovým procesom v špecifikačnej tabuľke** (zapamätanie, porozumenie, aplikácia, analýza, syntéza, hodnotenie).
- Zaradiť rovnomerne do testu úlohy - **polytomické** - s výberom odpovede
  - **dichotomické** – výber odpovede z dvoch alternatív
  - **doplňovacie** – doplnenie jedného slova
  - **zorad'ovacie** – zoradenie výrokov do správneho poradia
  - **prirad'ovacie** – priradenie súvisiacich výrazov, procesov.
- Určiť **poradie** úloh a výberových odpovedí.
- Spracovať odpoveďový hárok – **správne riešenia**.
- Spracovať test do určitej **formy** (písomnej, elektronickej).
- Pripraviť pre žiakov príslušný počet testovacích hárkov pri písomnej forme.

Realizácia testu

- **Konkrétny termín** riešenia testu oznámiť žiakom najmenej týždeň vopred.
- Určiť **náhradný/opravný termín**: - pri **neprítomnosti** žiaka,
  - záujme žiaka o **opravu** klasifikácie (napr. v popoludňajších konzultačných hodinách).
- Pred začatím riešenia vysvetliť žiakom: - **spôsob** riešenia úloh,
  - **postup** rozdania a odovzdania testu,
  - **časový limit** riešenia.
- Oznámiť **spôsob hodnotenia**.
- Zabezpečiť samostatnú prácu žiakov.

Hodnotenie testu

- Štandardné bodovanie - dichotomické (0 - 1) - celá správna odpoveď - 1 bod, nesprávna a žiadna - 0 bodov.
- Bodovanie prísne – menej prísne – mierne.
- Úlohy s viacerými správnymi odpoveďami - prísne bodovanie - 1 bod za všetky správne odpovede, mierne – 1 bod za každú jednotlivú správnu odpoveď.
- Bodové hodnotenie vyjadriť **percentuálnou úspešnosťou** - pomer počtu získaných bodov k možnému maximálnemu počtu bodov.
- Určiť výsledok testu prevodom **percentuálnej úspešnosti** na klasifikačný stupeň, napr.:

100 % – 90 %	výborný	(1)
89 % – 75 %	chválitebný	(2)
74 % – 50 %	dobrý	(3)
49 % – 30 %	dostatočný	(4)
29 % – 0 %	nedostatočný	(5).

Napr. 28 bodov zo 42 - percentuálna úspešnosť je 66,66 %.

($28 \times 100 : 42 = 66,66$), zaokrúhlene 67 %; klasifikačný stupeň - dobrý (3).

Záverečné odporúčania ...

Vyhodnotiť riešenie úloh z hľadiska úspešnosti. Prehodnotiť úlohy s vysokým/veľmi nízkym počtom bodov väčšiny žiakov – znamenajú napr.:

- nesprávny výber obsahu (nevymedzenie základného učiva, zaradenie úloh s rozširujúceho učiva, ktoré nemusia trvalo vedieť všetci žiaci),
- nevhodná zostava úloh (napr. úlohy len na zapamätanie),
- nejasná, nevhodná formulácia úlohy, výberových odpovedí, nejasný spôsob riešenia,
- úloha veľmi ľahká/ťažká, málo zrozumiteľná pre žiakov.

Upraviť príslušné úlohy podľa potreby.

Pred **opakovaným** použitím - test skontrolovať a podľa potreby upraviť (pri prvom vytvorení nemusí byť optimálny).

Po určitom čase upraviť test – formuláciu úloh/odpovedí, poradie úloh/odpovedí, (napr. po 2 rokoch).

Vhodná **spolupráca kolegov** - vytvorenie testov pre určité ročníky po vzájomnej dohode na základe dohodnutého postupu; úlohy vzájomne prekonzultovať a po dohode upraviť.

Vytvoriť **banku úloh** podľa možností v spolupráci s kolegami školy (inej školy).

S odkazom:

„ťažko na cvičisku, ľahko na bojisku“,

želám radostné a pohodové testovanie.